

УДК 347.61/.64:347.121.2

О.М. Пономаренко,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового регулювання економіки
ХНЄУ імені С. Кузнеця
<https://orcid.org/0000-0001-6394-1834>

ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН У ПРОЄКТІ ЦК (КОДЕКСУ ПРИВАТНОГО ПРАВА) УКРАЇНИ: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ НОВЕЛ

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню концептуальних засад та конкретних нормативних положень проєкту Цивільного кодексу України (Кодексу приватного права) № 14394 у частині регулювання сімейних договорів. Актуальність дослідження обумовлена масштабною рекодифікацією приватного права, яка передбачає інтеграцію сімейного законодавства у структуру Цивільного кодексу. Автор здійснює системний аналіз переходу від субсидіарного застосування цивілістичних норм до повної інкорпорації сімейного права, що потребує переосмислення балансу між принципом свободи договору та імперативними вимогами захисту інтересів уразливих членів сім'ї.

У роботі критично оцінюється впровадження принципу «найкращих інтересів дитини» як наріжного каменя договірної регуляції. Автором виявлено правовий вакуум у ст. 1476 проєкту ЦК, де у переліку суб'єктів, зобов'язаних дотримуватися цього принципу, відсутній нотаріус. Доведено, що без покладення на нотаріуса обов'язку з'ясовувати відповідність умов договору найкращим інтересам дитини, ця норма залишатиметься декларативною. У статті обґрунтовано необхідність розробки чіткого механізму реалізації цього обов'язку, включаючи процедуру врахування думки дитини.

Особлива увага приділена аналізу нових договірних конструкцій, зокрема договору про юридичні наслідки розірвання шлюбу. Автор піддає критиці встановлені у ст. 1515 проєкту часові обмеження для укладення такого договору, доводячи доцільність надання колишньому подружжю права врегульовувати свої відносини у будь-який момент після припинення шлюбу. Також досліджено новелу щодо «базового режиму майна подружжя» (сімейного житла та речей домашнього вжитку). Виявлено ризики, пов'язані з відсутністю механізму державної реєстрації такого статусу об'єктів, що може призвести до дестабілізації цивільного обороту та масового порушення прав добросовісних набувачів.

У висновках наголошується, що проєкт ЦК зберіг фрагментарний підхід до регулювання сімейних договорів, не запропонувавши загальних положень про їх укладення, виконання та відповідальність. Автор пропонує конкретні редакційні зміни до ст. 1476 та інших норм проєкту для підвищення рівня юридичної визначеності та захищеності учасників сімейних відносин у контексті оновленої архітектури приватного права.

Ключові слова: сімейні договори, свобода договору, найкращі інтереси дитини, договірне регулювання, сімейні відносини, члени сім'ї, шлюбний договір, правове регулювання, сім'я, подружжя

Постановка проблеми. У Верховній Раді України зареєстровано законопроект рекодифікованого Цивільного кодексу України. Він отримав оновлену назву – Цивільний кодекс України (Кодекс приватного права) [1]. Автори цього законопроекту в пояснювальній записці [2] зазначають, що «йдеться не про зміну юридичної природи Кодексу чи створення нового виду нормативного акту, а про нормативно коректну ідентифікацію його предмета та функцій в оновленій архітектурі законодавства».

Особливо підкреслюється, що в сучасних умовах масштаб приватних відносин є значно ширшим за класичні цивільні відносини й охоплює, зокрема, сімейні, які за своєю природою належать до приватних. Саме тому логіка рекодифікації, на думку членів робочої групи, вимагає інтеграції сімейного права у «тіло» ЦК.

У пояснювальній записці також вказується, що нова сучасна модель регулювання сімейних відносин об'єднує конституційний стандарт охорони сім'ї з інструментами юридичної визначеності та договірної автономії учасників сімейних відносин. Перші серйозні кроки у розширенні децентралізації правового регулювання сімейних відносин були зроблені ще в СК України 2002 року. Саме в цьому нормативному акті знайшли своє закріплення нормативні конструкції окремих видів сімейних договорів.

Понад 25 років ця сфера правового регулювання не зазнавала жодних нормативних змін. За цей час практично з нуля було створено теорію сімейних договорів, напрацьовано практику договірної роботи у сімейних відносинах. Упродовж цього тривалого періоду наукової та правозастосовної діяльності було виявлено дефекти нормативного регулювання, сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства, деякі з яких були враховані під час роботи над оновленим ЦК.

Слід зауважити, що зміни у сфері нормативного впорядкування сімейних договорів навряд чи можна назвати кардинальними та системними, вони більшою мірою мають точковий характер. Деякі новели можна оцінити позитивно, інші ж потребують додаткового опрацювання. Оскільки текст проекту ЦК є оприлюдненим і доступним для широкого обговорення, науковій спільноті надано можливість і час для глибокого аналізу його положень та публічної дискусії щодо результатів, що дозволить звернути увагу авторів проекту на ті недоліки, які містяться в актуальній редакції його тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Робота над теорією сімейних договорів активно ведеться в сучасній цивілістиці. Піонером у дослідженні цієї

теми безперечно є І. В. Жилінкова, яка заклала фундамент зазначеної теорії, а її праці й досі не втратили своєї актуальності. На сучасному етапі проблемами сімейних договорів займаються такі вчені, як В. І. Борисова, Л. В. Красицька, О. В. Розгон, З. В. Ромовська, В. І. Труба, В. М. Чернега, Я. М. Шевченко та інші. Системно розробкою теорії сімейних договорів займається О. В. Михальнюк.

Саме праці цих авторів стали підґрунтям для оновлення законодавства у сфері договірної регулювання сімейних відносин. Вони ж слугують надійною науковою основою для критичного аналізу проєкту ЦК (Кодексу приватного права) України в частині нормативного впорядкування сімейних договорів. Водночас, попри ґрунтовність наявних досліджень, вони здебільшого базуються на положеннях СК України 2002 року, що зумовлює необхідність переосмислення договірних конструкцій у світлі запропонованої рекодифікації цивільного законодавства.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні новел проєкту ЦК (Кодексу приватного права) України у сфері договірної регулювання сімейних відносин та визначенні їх відповідності сучасним доктринальним підходам для вироблення рекомендацій щодо усунення виявлених концептуальних та техніко-юридичних дефектів.

Виклад основного матеріалу. Договір є природним регулятором усієї сфери приватних відносин. Проте саме в царині сімейного права він набуває особливої актуальності та потребує специфічних підходів до нормативного регулювання. При правовому впорядкуванні сімейних відносин концептуально важливим є збереження справедливого балансу між невтручанням держави у сферу приватного життя людини, з одного боку, та вимогою захисту прав і інтересів уразливих членів сім'ї (дітей, непрацездатних осіб), з іншого. У зв'язку з цим принцип свободи договору, що є універсальним для всієї сфери приватного права, у сімейному праві має більш вузькі межі, які потребують урахування та чітких формулювань у законодавстві [3].

В оновленому цивільному законодавстві збережено імперативні вимоги щодо нотаріального посвідчення основних сімейних договорів. І попри те, що такі вимоги є одним із проявів імперативного обмеження свободи у виборі форми договору, вони, як зазначає М. В. Соснович, є необхідними саме для забезпечення підвищеного захисту прав та інтересів дітей, непрацездатних членів сім'ї та інших суб'єктів сімейних відносин [4].

Новелою у сфері договірної регулювання сімейних відносин стала імперативна вимога щодо дотримання найкращих інтересів дитини, що стало імплементацією актуальних міжнародних трендів у цій царині. У СК України 2002 року ця вимога проявлялася через формулювання принципу (основної засади) правового регулювання сімейних відносин. У проєкті ж ЦК вимозі щодо

необхідності дотримання найкращих інтересів дітей присвячена окрема стаття 1476, розташована в загальних положеннях Книги 6 «Сімейне право».

Норма цієї статті покладає обов'язок щодо дотримання найкращих інтересів дітей на членів сім'ї, інших осіб, органи державної влади, місцевого самоврядування та суд. Однак у цьому переліку зобов'язаних осіб відсутній нотаріус, до обов'язків якого входить посвідчення основних сімейних договорів, зокрема тих, що стосуються дітей. Відсутність нотаріуса у переліку суб'єктів, зобов'язаних дотримуватися найкращих інтересів дитини (ст. 1476), створює правовий вакуум, оскільки саме нотаріальне посвідчення є головним фільтром законності сімейних договорів. Взагалі у ст. 1476 проекту відсутня будь-яка згадка про сімейні договори та необхідність при їх укладенні дотримуватися найкращих інтересів дітей.

Законодавець обрав інший підхід, закріпивши цей обов'язок при формулюванні вимог до окремих видів сімейних договорів. Так, у ч. 3 ст. 1511 проекту ЦК закріплюється, що при нотаріальному посвідченні договору (договорів) про врегулювання питань щодо розподілу батьківської відповідальності, способів виконання обов'язку утримувати дитину на нотаріуса покладається обов'язок з'ясувати, чи враховані найкращі інтереси дитини. За своєю суттю ця норма є спеціальною та розташована в тій частині проекту ЦК, що стосується припинення шлюбу.

Це означає, що напряду ця вимога є обов'язковою лише при укладенні батьками договору про розподіл батьківської відповідальності в межах шлюбборозлучного процесу. Аналогічна вимога відсутня у тих статтях, які безпосередньо присвячені договорам, що зачіпають права та інтереси дитини (ст. 1549, 1550, 1626, 1652 проекту ЦК). Такий підхід законодавця складно назвати системним та таким, що відповідає міжнародним стандартам у сфері забезпечення і захисту прав дітей, заснованих на принципі дотримання найкращих інтересів дитини.

Вбачається, що вимога про дотримання принципу найкращих інтересів дитини при укладенні сімейних договорів має бути сформульована в загальних положеннях Книги 6 із покладанням обов'язку щодо його дотримання на нотаріуса, який посвідчує будь-який сімейний договір, що зачіпає права та інтереси дитини.

Доцільно доповнити ст. 1476 проекту ЦК положеннями про те, що нотаріус при посвідченні сімейного договору зобов'язаний з'ясовувати, чи враховані в ньому найкращі інтереси дитини. При цьому видається необхідним також закріпити в законі механізм виконання цього обов'язку (процедуру з'ясування думки дитини та її врахування при укладенні сімейних договорів, що стосуються її інтересів) [5].

Загалом можна висловити жаль з приводу того, що автори проєкту ЦК не врахували думку тих фахівців у галузі сімейного права, які висловлювалися за формулювання в законодавстві загальних положень про сімейні договори. У проєкті ЦК збережено підхід щодо нормативного закріплення вимог тільки до окремих видів сімейних договорів, тобто через формулювання спеціальних норм.

Не знайшли відображення в оновленому законодавстві й побажання щодо формулювання повноцінних нормативних конструкцій сімейних договорів за зразком подібних конструкцій традиційних цивільних договорів [6]. Як і в СК України, більш-менш системний підхід до фіксації нормативних конструкцій сімейних договорів втілено лише щодо шлюбного договору. Нормативне ж регулювання всіх інших сімейних договорів має лише фрагментарний характер. Це суперечить тим напрацюванням у сфері теорії сімейних договорів, у яких акцентується увага на унікальності сімейних договорів, що потребує формулювання спеціальних підходів до правил про визнання недійсними сімейних договорів, їх виконання, відповідальність та підстави розірвання (відмови), які мають бути виражені у відповідних нормативних конструкціях.

У спеціальних положеннях про сімейні договори в проєкті ЦК з'явилися певні новації. Нормативне закріплення отримав новий вид договору - договір про юридичні наслідки розірвання шлюбу. Він сформульований як комплексний договір, який може містити елементи інших видів сімейних договорів: договору про поділ спільного майна; договору про розподіл батьківської відповідальності; аліментного договору. Такий підхід є розумним і доцільним. Заперечення викликають лише імперативні обмеження законодавця щодо строків укладення цього договору. Відповідно до ст. 1515 проєкту ЦК такий договір може бути укладений подружжям тільки до розірвання шлюбу. Не викликає сумнівів той факт, що з практичної точки зору укладення такого договору до розірвання шлюбу, особливо за наявності у подружжя дітей, є доцільним.

Проте таке обмеження не має поширюватися на кожен випадок укладення договору про юридичні наслідки розірвання шлюбу. У подружжя має бути право самостійно визначити час укладення такого договору та мати можливість його укладення, зокрема, і в будь-який момент після розірвання шлюбу. Позитивно слід оцінити й нормативне закріплення права подружжя на укладення договору, що регулює аліментні та майнові відносини подружжя в період дії режиму окремого проживання, на що системно звертали увагу вчені [7]. Виходячи з принципу свободи договору, такий договір може бути укладений і згідно з чинною редакцією сімейного законодавства, але конкретизація цього права в законі наповнює право на договірне регулювання конкретним змістом.

У проєкті оновленого ЦК нову назву отримав договір про розподіл батьківських обов'язків, який у чинному СК називається договором про

здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим із них, хто проживає окремо. Правові можливості батьків за умовами цього договору були дещо розширені. Відповідно до ст. 1546 проєкту ЦК, крім традиційних умов про визначення місця проживання малолітньої дитини та участі одного з батьків у вихованні дитини, спілкуванні з нею, додалися умови про вибір закладів освіти або охорони здоров'я, які може відвідувати дитина, а також умова про управління майном дитини.

Слід, однак, зазначити, що, як і деякі інші сімейні договори, договір про розподіл батьківської відповідальності слід розглядати як комплексний договір, до змісту якого можуть включатися й умови договору про виплату аліментів на дитину. Це пов'язано з тим, що обов'язок надавати утримання дитині також належить до сфери батьківської відповідальності, і порядок її виконання є звичайною умовою розглянутого виду договору.

Певні заперечення викликає ст. 1550 проєкту ЦК, яка передбачає право батьків укласти договір про вирішення ними питань щодо дошкільного виховання, здобуття освіти та лікування дитини. Положення цієї статті та умови цього договору дублюють ті можливості, які надає батькам укладення договору про розподіл батьківської відповідальності, що позбавляє цю статтю змістовного навантаження.

Нормативне регулювання шлюбного договору також зазнало певних змін. Так, у ст. 1607 було розширено суб'єктний склад осіб, які мають право на укладення шлюбного договору. До традиційних суб'єктів (подружжя та наречених), додалися заручених. Такий підхід викликає критику. Якщо законодавець визначає імперативну вимогу до сторін через вказівку на певний правовий статус, то процедура посвідчення цього договору вимагає його підтвердження. І якщо підтвердження правового статусу подружжя та наречених здійснюється шляхом надання нотаріусу відповідного документа (свідоцтва про шлюб / довідки органу ДРАЦС про прийняття заяви про реєстрацію шлюбу), то правовий статус заручених, документально підтверджений бути не може. Вбачається, що в законі достатньо вказати, що шлюбний договір може бути укладений як до реєстрації шлюбу, так і після її реєстрації, не обмежуючи це право ані наявністю певного правового статусу, ані часом.

При цьому вважаю за доцільне надати право на укладення шлюбного договору також і особам, які проживають у фактичних сімейних союзах. У ст. 1474 проєкту зазначено, що особи, які перебувають у фактичних сімейних союзах, можуть врегулювати свої аліментні та майнові відносини в договорі. За своєю правовою природою цей договір не відрізнятиметься від шлюбного, тому доцільно поширити право на укладення та вимоги до шлюбного договору і на

договір, який укладають особи, що перебувають у фактичних сімейних відносинах.

Звертає на себе увагу й те, що загалом, за винятком точкових змін, автори проєкту зберегли підходи до правового регулювання шлюбного договору. Зокрема, у проєкті не розв'язано проблему, пов'язану з дискусією про можливість укладення шлюбного договору, як і інших сімейних договорів, через представника. Крім того, збережено концепцію щодо обмеження предмета шлюбного договору виключно майновими відносинами і, відповідно, щодо імперативної заборони на регулювання шлюбним договором особистих немайнових відносин.

Зникла у новій редакції проєкту ЦК заборона у шлюбному договорі передавати право власності на майно, що належить на праві власності одному з подружжя, на користь іншого з подружжя. Ця заборона цілком справедливо критикувалася в науковій літературі. Відмову від цієї заборони слід сприймати виключно позитивно.

Однак замість неї додалося абсолютно нове обмеження свободи шлюбного договору. Стаття 1581 проєкту ЦК вводить поняття «базовий режим майна подружжя», який охоплює систему норм, встановлених кодексом, що не можуть бути змінені шлюбним договором. Базовий режим майна подружжя, за задумом авторів проєкту ЦК, охоплює положення про сімейне житло та речі домашнього вжитку.

Стаття 1582 розкриває поняття сімейного житла. Сімейним житлом визнається будинок, квартира або інше житлове приміщення, що використовується подружжям з метою спільного проживання. За наявності ж у подружжя спільних дітей сімейним житлом визнається житло, у якому постійно проживають діти з батьками або одним із них. Поняття ж «речей домашнього вжитку» у ст. 1582 проєкту ЦК взагалі відсутнє, хоча за змістом положень проєкту вони мають такий самий особливий юридичний режим, як і сімейне житло.

Особливий юридичний режим сімейного житла та речей домашнього вжитку полягає в деяких обмеженнях щодо свободи розпорядження цими об'єктами. Так, прямо закріплюється правило, що правочини щодо розпорядження або обтяження сімейного житла чи речей домашнього вжитку можуть вчинятися виключно за згодою обох із подружжя. Відповідно ж до ст. 1608 проєкту ЦК шлюбний договір не може припиняти або змінювати режим спільності майна подружжя на сімейне житло та речі домашнього вжитку. Крім того, шлюбний договір не може позбавляти одного з подружжя права користуватися сімейним житлом або звужувати права дитини на таке житло, але може визначати порядок його користування між подружжям за умови дотримання їхніх інтересів та найкращих інтересів дітей.

Таким чином, шлюбним договором може встановлюватися режим спільності подружжя на сімейне житло та речі домашнього вжитку та визначатися порядок користування цими об'єктами подружжям і дітьми. Але шлюбний договір не може змінювати або припиняти ані режим спільності на ці об'єкти, ані режим користування.

Мета запровадження такого нововведення цілком зрозуміла - захистити права та інтереси членів сім'ї, особливо дітей, на житло та предмети домашнього вжитку, які придбані та використовуються в спільних інтересах усіх членів сім'ї. Проте ці положення не можна назвати детально опрацьованими. Вони викликають низку критичних зауважень.

По-перше, у законі не дається визначення речей домашнього вжитку. Автори законопроекту пропонують особливий юридичний режим об'єкта, чітко не закріплюючи його поняття. Вбачається, що без чіткого переліку або критеріїв (вартісних чи функціональних) до «речей домашнього вжитку» можна віднести будь-що, від кухонного начиння до дороговартісних антикварних меблів чи техніки, що створює ґрунт для зловживань.

По-друге, не вказується, чи підлягає такий особливий юридичний режим державній реєстрації. Вбачається, що якщо відповідний юридичний режим передбачає низку обмежень щодо розпорядження об'єктом, він потребує відповідної державної реєстрації. Тільки державна реєстрація може створити ефективний механізм контролю за дотриманням передбачених обмежень. Якщо режим «сімейного житла» не зареєстрований у реєстрі прав на нерухоме майно (як обтяження або особливий статус), то треті особи (покупці, кредитори) не можуть знати про обмеження, що призведе до масових спорів про визнання правочинів недійсними. При цьому, якщо державна реєстрація базового режиму щодо сімейного житла є цілком виправданою, то подібна реєстрація щодо речей домашнього вжитку, які за задумом, скоріш за все, належать до рухомих речей, навряд чи є доцільною. У зв'язку з цим не цілком зрозуміло, як може бути здійснений контроль за дотриманням тих обмежень, які передбачає базовий режим.

По-третє, не знайшло закріплення в проєкті ЦК і положення про можливість та механізми зміни об'єктів базового режиму майна подружжя.

Усе це дає підстави вважати, що застосування положень проєкту ЦК про базовий режим майна подружжя викличе низку складнощів. Ці положення потребують серйозного доопрацювання, особливо в частині механізмів реалізації цього режиму.

Висновки. Проведений системний критичний аналіз положень проєкту Цивільного кодексу України (Кодексу приватного права) щодо сімейних договорів дає підстави для таких висновків:

1. Попри амбітну мету рекодифікації, проєкт не містить загальних положень про сімейні договори. Відсутність уніфікованих правил щодо порядку їх укладення, виконання, підстав розірвання та відповідальності за порушення створює ризики правової невизначеності. Законодавець зберіг підхід, за якого системно опрацьовано лише конструкцію шлюбного договору, тоді як інші договори регулюються фрагментарно.

2. Впровадження принципу «найкращих інтересів дитини» (ст. 1476) без покладення обов'язку щодо його дотримання на нотаріуса нівелює практичне значення цієї норми. Необхідно доповнити ст. 1476 проєкту положенням про обов'язок нотаріуса з'ясовувати відповідність умов сімейного договору найкращим інтересам дитини та розробити процедурний механізм такого з'ясування.

3. Встановлення часових меж для укладення договору про юридичні наслідки розірвання шлюбу (виключно до розірвання шлюбу, ст. 1515) необґрунтовано звужує права колишнього подружжя. Пропонується надати суб'єктам право укласти такий комплексний договір у будь-який час, незалежно від моменту припинення шлюбних відносин.

4. Впровадження інституту сімейного житла та речей домашнього вжитку без чіткого механізму їх державної реєстрації та визначення термінологічних критеріїв («речі домашнього вжитку») створює загрозу для стабільності цивільного обороту. Без належної верифікації цього статусу в публічних реєстрах зазначені норми можуть стати інструментом для зловживань та масового оспорювання правочинів.

5. Розширення кола осіб, що мають право на укладення шлюбного договору, за рахунок «тих, хто заручився», за відсутності документального підтвердження такого статусу, ускладнює нотаріальну практику. Більш раціональним є розширення права на укладення шлюбного договору на осіб, які проживають у фактичних сімейних союзах, що відповідатиме загальній логіці рекодифікації та принципам соціальної справедливості.

Результати проведеного дослідження вказують на необхідність подальшого доопрацювання проєкту ЦК в частині сімейних договорів із залученням ширшого кола науковців та практиків для усунення виявлених техніко-юридичних дефектів та концептуальних суперечностей.

Конфлікт інтересів. Авторка декларує, що немає конфлікту інтересів стосовно даного дослідження – фінансового, особистого, авторського чи іншого, який міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Політика використання штучного інтелекту. Авторка декларує, що під час створення даної роботи не використовувала методи штучного інтелекту.

Література

1. Про Цивільний кодекс України (Кодекс приватного права): Проект Закону № 14394 від 22.01.2026 / Р. О. Стефанчук, О. С. Корнієнко, М. О. Стефанчук та ін. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69528>.
2. Пояснювальна записка до проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного). URL: <https://itd.rada.gov.ua/8a23129d-5b6c-42be-8a59-696aed6b9c12>.
3. Пономаренко О. Принцип свободи сімейного договору та його межі. Цивілістична платформа. 2025. № 2 (5). С. 77-103. <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-5-2-77-103>.
4. Соснович М. В. Проблеми та перспективи нотаріального посвідчення сімейних договорів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. № 86 (2). С. 207–212. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.32>.
5. Пономаренко О.М. Від вислуховування до згоди: удосконалення механізмів врахування думки дитини під час вирішення спорів та укладання сімейних договорів. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 42. 2025 р. С. 122-133. DOI: <https://doi.org/10.34142/23121661.2025.42.14>.
6. Жилінкова І. В Договірне регулювання відносин у сімейній сфері Харківська правова школа / Харків: 2012.с. 432.
7. Менджул М. В., Нечипорук Л. Д. Впровадження європейських підходів при реформуванні інституту сепарації в Україні. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2024. № 82 (1). С. 296–299. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.46>

CONTRACTUAL REGULATION OF FAMILY RELATIONS IN THE DRAFT CIVIL CODE (PRIVATE LAW CODE) OF UKRAINE: A CRITICAL ANALYSIS OF NOVELLAS

O. Ponomarenko

Abstract. Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the conceptual foundations and specific regulatory provisions of the Draft Civil Code of Ukraine (Code of Private Law) No. 14394 regarding the regulation of family contracts. The relevance of the study is driven by the large-scale recodification of private law, which entails the integration of family legislation into the structure of the Civil Code. The author conducts a systemic analysis of the transition from the subsidiary application of civil law norms to the full incorporation of family law, necessitating a re-evaluation of the balance between the principle of freedom of contract and mandatory requirements for protecting the interests of vulnerable family members.

The work critically evaluates the implementation of the "best interests of the child" principle as a cornerstone of contractual regulation. The author identifies a legal vacuum in Art. 1476 of the Draft Civil Code, where the notary is absent from the list of entities obliged to comply with this principle. It is proven that without imposing an obligation on the notary to verify the compliance of contract terms with the best interests of the child, this norm will remain declarative.

The article substantiates the need to develop a clear mechanism for implementing this duty, including a procedure for taking the child's opinion into account.

Particular attention is paid to the analysis of new contractual frameworks, notably the agreement on the legal consequences of divorce. The author criticizes the time limits established in Art. 1515 of the Draft for concluding such an agreement, arguing for the expediency of granting former spouses the right to regulate their relations at any time after the termination of the marriage. The study also examines the "basic regime of spousal property" innovation (family housing and household items). Risks associated with the lack of a state registration mechanism for such object status are identified, potentially leading to the destabilization of civil turnover and mass violations of the rights of bona fide purchasers.

In the conclusions, it is emphasized that the Draft Civil Code has maintained a fragmented approach to the regulation of family contracts, failing to provide general provisions on their conclusion, performance, and liability. The author proposes specific drafting amendments to Art. 1476 and other norms of the Draft to increase the level of legal certainty and the protection of family relation participants within the context of the updated private law architecture.

Keywords: family contracts, freedom of contract, best interests of the child, contractual regulation, family relations, family members, marriage contract, legal regulation, family, spouses.

Стаття надійшла до редакції / Received: 30.01.2026

Прийнята до друку після рецензування / Revised and Accepted: 18.02.2026

Дата публікації статті / Published: 21.04.2026.